

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 72 Ağustos 2020 & Volume: 13 Issue: 72 August 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

I. PETRO'DAN SSCB'YE RUSYA'DA FİKRİ-SİYASİ HAREKETLER

INTELLECTUAL AND POLITICAL MOVEMENTS FROM PETER TO THE USSR IN RUSSIA

Naz PENAH*
Elchin SHAKİROV**

Öz

Rusya, tarih sahnesine çıkışı itibarıyla coğrafi olarak gittikçe genişlemiş ve jeopolitik öneme erişmesi sonrasında, kendisi gibi güçlü olan, güç odaklarının hedefi haline gelmiştir. Bu tehlikeye karşı savunmak için Rusya da askeri, fikri-siyasi önlemler geliştirmiştir. Rusların bu önlemlerinin altında küresel güç olma arzularının yanı sıra, yok olup gitme korkusu da yatmaktadır. Bütün bu hesapların bedelini döneminin iktidarları ve Rusya halkları ağır bir şekilde ödemişlerdir.

Rusya'nın geçmişten günümüze fikri-siyasi hareketleri de bu arzu ve endişeler üzerine oturtulmuş ve terakki etmiştir. Avrupa'da zuhur eden fikri-siyasi akımlar, Çarlık Rusya'sında, Çar'a, devlet erkânına ve sonrasında halka sirayet etmiş, toplumun her kesiminden entelektüeller meydana gelmiştir. Rus fikir adamları, "kimlik" ve "adil toplum" inşasıyla ilgili bir kısmını Batı Avrupa'dan ödünç aldıkları teorilerini, Rus gerçekleriyle uzlaştırmaya çalışmışlardır. Rusya tarihinde her dönem var olan Rus entelijansiyası, Rusya'yı evrensel insanlığa ulaştırmanın yolunu aramıştır. Bu entelektüellerin ortak dertleri "Slavlık, Ortodoksluk ve eşit paylaşımcı ahlak" olmuştur.

Nihayetinde XIX. yy'ın ilk yarısında dünyada ve Rusya'da ideolojik ve sosyopolitik mücadeleler alev almıştır. Bu mücadeleler, bazı Batılı ülkelerde devrimin zaferi ve ulusal kurtuluş hareketleriyle sona ererken Rusya'da ise yönetici sınıflar mevcut ekonomik ve sosyopolitik düzeni koruyabilmişlerdir.

Fakat Rus entelijansiyası ve Rusya halkları, bedeli ne olursa olsun derin bir değişikliğe olan ihtiyacın farkına varmışlardır. Artan ekonomik ve siyasi huzursuzluk, toplumu sarayın direktmeye devam ettiği mevcut rejime karşı, ideolojik bir gerekçe aramaya teşvik etmiştir. XIX. yy'ın ikinci yarısında Rus toplumunun farklı kesimlerini temsil eden ideologlar, toplumun gereksinimlerine cevap verebilecek programlar geliştirmeye başlamışlardır. Ortaya çıkan fikri-siyasi akımlar Çarlık Rusyası'nı yıkıma sürüklemiş ve Rusya'da yeni bir rejimin kurulmasına yol açmıştır.

Rus fikir akımlarından sadece biri olarak 1920'lerde 'Klasik Avrasyacılık' adıyla zuhur eden fikriyat ise günümüze kadar var olan ya da artık kaybolan bütün Rus fikir akımlarının sentezi mahiyetindedir. Ekim Devrimi sırasında sürgün edilen entelektüeller arasında doğan Klasik Avrasyacılık, Batı medeniyetinin yüceliğini(!) reddederek, Rus ulusunun ve medeniyetinin benzersizliğini ve ulusal kimliğini, tutucu esaslarla tanımlar. Bu kimliğin sağlamlaştırılması için pratik planlar önerir. Neo-Avrasyacılık, Klasik Avrasyacılıkla görecelidir. Günümüzde Neo-Avrasyacılık, Rusya'da baskın jeopolitik ideolojidir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Çarlık, Ortodoksluk, Fikir Hareketleri, İdeoloji, Reform, İhtilal.

Abstract

After entering the historical stage, Russia became more and more geographically expanded and after reaching its geopolitical significance, it became the goal of power centers as powerful as she herself did. To protect against this danger, Russia has developed military, intellectual and political measures. In addition to the desire of Russians to become world powers, there is a fear of extinction. The rulers of this period and the peoples of Russia paid heavily for all these bills.

The intellectual and political movements of Russia from the past to the present have been based on these desires and concerns. The intellectual and political movements taking place in Europe spread to the tsar, the state, and then to the public in tsarist

* Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, 0000-0001-9295-0182, npenah@bartin.edu.tr

** Kazan Federal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politikalar Tarihi AB Dalı Doktora Öğrencisi, Kazan/Rusya Federasyonu, 0000-0003-4340-3566, elikiyar84@hotmail.com

Russia and intellectuals formed from all occupations. Russian intellectuals tried to reconcile some of their theories about "identity" and building a "just society" with Russian realities, which they borrowed from Western Europe. The Russian intelligentsia, which existed in the history of Russia, sought to bring Russia to universal humanity. The common troubles of these intellectuals were "Slavism, Orthodoxy, and equal morality."

Finally in the first half of XIX. Centuries in the world and in Russia, an ideological and socio-political struggle flared up. Although this struggle ended in victory for the revolutionary and national liberation movements in some Western countries, the ruling classes in Russia were able to maintain the current economic and socio-political order.

However, the Russian intelligentsia and the peoples of Russia realized the need for profound changes at all costs. The growth of economic and political unrest prompted society to seek an ideological justification for the current regime, which continued to hold the palace. In the second half of XIX. For centuries, ideologists representing various sectors of Russian society began to develop programs that could meet the needs of society. The emerging intellectual and political currents pulled tsarist Russia to destruction and led to the establishment of a new regime in Russia.

The intellectual, who emerged as "classical Eurasianism" in the 1920s as one of the Russian intellectual movements, is a synthesis of all Russian intellectual movements that existed or disappeared to this day. Classical Eurasianism, born among the intellectuals exiled during the October Revolution, rejecting the glory (!) of Western civilization, determines the uniqueness of the Russian nation and civilization and national identity on a conservative basis. He offers practical plans to strengthen this identity. Neo-Eurasianism refers to classical Eurasianism. Today, neo-Eurasianism is the dominant geopolitical ideology in Russia.

Keywords: Russia, Social Thought, Political Trends, İdeology, Revolution.

I. GİRİŞ

Tarihte savaşlar, genellikle tabii kaynakların cazibesi sebebiyle meydana gelmiştir. Yaşadığı muhitte doğanın bahsettikleriyle yetinmeyen insanoğlu, bulduklarına sahip çıkmış, onu geliştirmiş ve hatta daha fazlası için hudutlarını genişletme dürtüsüyle hareket etmiştir. Coğrafi mekân, bir devletin yapısal özelliği ve niteliğini belirlemekten ziyade, o devletin kültürünü, doğmuş olan bireylerin ve kurumların diğer toplumlar ve devletlerarasındaki ilişkilerini de belirler. Komşu toplumların arasındaki gerçekleşen yoğun ekonomik ve kültürel bilgi alışverişi, bu toplumların ortak ahlaki ve kültürel değerleriyle "medeniyet" dediğimiz bölgesel kültür sistemini ortaya çıkartır. Coğrafyasından dolayıdır ki dünya, 'Batı Medeniyeti', 'Doğu Medeniyeti' vs. gibi tasnif edilir.

Rusya'nın tarihi de bütün imparatorlukların tarihleri gibi, taarruz ve yenilgi gibi savaş, göç ve yerleşim gibi ikamet, ekonomik ve coğrafi anlamda büyüme ve küçülme gibi siyasi ve askeri maceralarla doludur. Rusların bilinçaltında, küresel güç olma özleminin yanı sıra, yok olup gitme kaygısı da yatmaktadır. Ancak, küresel güç olma hedefine ulaşmanın ve yok olma korkusunu aşmanın bedelini de, hem Rusya halkları ve hem de dönemlerinin iktidarları, ağır bir şekilde ödemişlerdir. Çarlık zamanında da Rusya'nın siyasi-fikri hayatı bu endişe üzerine terakki etmiştir. Hiçbir şekilde ulus devlet olamayan Rusya, kültür ve kimlik tartışmalarıyla bir çok kaos yaşamış, ne Batılı ve ne de Doğulu ola bilmiştir. Çarlık döneminde otokrasi, yani Çar yönetimi, Batı'yla olan her temasında, buranın siyasi fikirlerini ve ideolojilerini kısmen benimsemiş ve halka dayatmıştır. Daha modern seviyeye ulaşmış ülkelerden etkilenen Rus aydınları, Rus siyasi fikri hayatıyla bu ülkelerin benimsediği düşünceleri uzlaştırarak Rusya'nın devamlılığını sağlamaya çalışmışlardır. Sonuçta bu fikri akımlar, Çarlık Rusya'sını yıkmış ve Rusya'da yeni bir rejim başlatmıştır. Bu çalışmada 'Çarlık döneminde Rus düşüncesi tarihi' üzerine, Çarlık Rusya'nın fikri-siyasi yolunu irdelemeye ve bu gidişatı yukarıdaki başlık altında değerlendirerek idrak etmeye çalışacağız.

II. Bir Toplumsal Değişimin İlk Perdesi

I. Petro'nun (1682-1725) reformlarıyla Rusya'nın gelişmesi büyük bir ivme kazanmış, bilimler akademisi kurulmuş, Moskova Devlet üniversitesi açılmış, ilk dergi ve gazeteler ortaya çıkmaya başlamıştır (Saçak, 2016: 1001). Teknolojik, ekonomik ve diğer alanlarda da ilerleme kaydeden Rusya, I. Petro'nun belirleyip sabitlediği ilkelerden, günümüze kadar mümkün merteye istifade etmiştir. Bu Çar'ın bir başka düşüncesi ise Rusya'ya diğer ülkelerdeki 'Ortodoksların kurtarıcısı' misyonunu yüklemek olmuştur. Ortodoksların bir araya getirilmesi için de kendisinin öncülük etmesi, bu düşünceye bağlı başka bir unsurdur (Dualı, 2013, 68-71). Buradan gelen referansla, günümüzde Fener Rum Patrikhanesine atfedilen önem ve buranın dünya Ortodoksları üzerindeki etkisi, Rus Avrasyacı fikriyatı'nın sacayaklarından birini oluşturmaktadır.

XVII. yy'ın başlangıcı, Rusya'da devletin Kiliseyi sıkıyönetimi altına aldığı dönemdir ve Kilise devletin bir organı haline gelmiştir. I. Petro döneminde ise Kilise, ateist ve birçok akımların baskılarına maruz kalmış fakat misyonunu devlet kontrolü altında devam ettirmiştir (Буганов & Зырянов, 1999, 73-74).

XVII. yy'ın sonu ve XVIII. yy'ın ilk çeyreği boyunca Rusya içinde, Batılılaşmış bir elit tabaka oluşmuştur ki bu tabaka, Rusya ile Batı arasında temas işlevi de görmüştür. Hükümet de ülkenin gelişmesi amacıyla Batılılaşmaya ihtiyaç duymuş ve bunun işaretini, I. Petro kendisi vermiştir. I. Petro ile Rusya geleneksel Rus zihniyetinden uzaklaşmış, tedricen Avrupalılaşmıştır (Vernadsky, 2011, 189).

Petro'nun iktidarı sırasında gerçekleştirdiği reformlar, Çarlık Rusyası'nı dünya imparatorluğu haline getirmiştir (Şener, 2013, 570). Fakat bu başarıları iç siyasetteki derin çatışmalar da eşlik etmiştir. Nitekim Avrupalılaşmak politik, sosyal ve dini içerikli yeni fikirleri beraberinde getirmiş, bu fikirler ulusal psikolojiyi derinden etkilemiştir. Bu fikirleri önce yönetici kesim ya da elit tabaka benimsemiş, bundan dolayı tavan ile taban veya entelektüeller ile halk arasında kırılma meydana gelmiştir. Bu arada Ortodoks kilisesi de gittikçe önemini yitirmeye başlamıştır. Sonuç itibarıyla bu reformlarla I. Petro, daha sonra hükümetin kontrol altına alamayacağı toplumdaki çeşitli fikri ya da siyasi grupları harekete geçirmiştir (Vernadsky, 2011, 191, 193). I. Petro'nun Rusya içinde yaptığı reformlar, Rusların tarihlerinin ve kimliklerinin oluşmasında önemli bir düstür ve referansıdır. Medeniyet kurucu tarihi ve tecrübesi olan Rusya, jeopolitik ve siyasi konularda I. Petro'ya geniş yer vermektedirler.

II. Katerina'nın Rus Kimliğini Yeniden İnşası Teşebbüsü

Çariçe II. Katerina (1762 - 1796) ise Alman ortamında yetişmiş, çok iyi Fransızca konuşan biri olmuştur. Avrupa'daki yazıştıkları dostları aydınlanmanın öncüleri, okudukları ve fikirleri de modernizeyi destekleyen türden olmuştur (Ortaylı, 2013). II. Katerina dönemindeki otokrasi, Ortodoksluk ve milliyetçilik, Rus kimliğinin şekillenmesinde büyük öneme sahiptir. Bu dönemde Rusya, kimliğini ve dış politikalarını bu unsurlar üzerine inşa etmiştir. Bu unsurlar, Rusların iç ve dış politikalarında yapıcı bir rol üstlenmiş ve Rusya'nın büyük güç haline gelebilmesi için bir ilham kaynağı olmuştur (Asal, 2012, 48).

Fransız düşüncesinin ülkesine girip yayılmasını destekleyen II. Katerina, cumhuriyetçi olduğunun ve despotluğu ortadan kaldırmayı amaçladığının izlenimini vermiştir. II. Katerina kendi iktidarını sağlama alacak bir düşünce akımı da başlatmak istemiş, bundan ötürü ona "filozof monark" adı takılmıştır. Fransız kralının idam edilmesi (Fransız ihtilali) ise onu aydınlanma çabasından vaz geçirmiş, geleneksel Rus despotizmine geri çevirmiştir. Fakat Çariçenin Fransız düşüncesiyle ilgili teşebbüsü, dinin etkisinden kurtulmuş gerçek bir aydınlanma felsefesinin doğmasına yol açmıştır (Walicki, 1987, 2-3, 7).

II. Katerina'nın ölümünden sonra oğlu, Pavel (1796-1801) tahta çıkmıştır. Pavel'de 24 Mart 1801'de öldükten sonra yerine, Pavel'in 24 yaşındaki oğlu, II. Katerina'nın nezaretinde rasyonalist ve hümanist ruhta yetiştirilen I. Aleksandr (1801-1825) geçmiştir (Vernadsky, 2011, 242-243).

III. Fransız Aydınlanmasından Alman İdealizmine

Birçok ulusun birleşimi, devletin yönetim biçimi ve Çar'a bağlılık, Rusya'yı ulusüstü bir yapıya, bir imparatorluğa dönüştürmüştür (Asal, 2012, 50). I. Aleksandr zamanında, aydın Rus zabitlerinin ve ediplerin Avrupa seferleri, onlara Rus devlet teşkilatının, Rusya'daki sosyal meselelerin ve hayat şartlarının Avrupa'dakine nazaran geride olduğunu görme imkânı vermiştir. XVIII. yy'da Avrupa'da ortaya çıkan özgürlük fikirleri ve sosyal kuruluşları, bunun yanı sıra Alman milliyetçiliği ve Alman idealist felsefe görüşleri, bu dönemde Ruslar tarafından da benimsenmeye başlanmıştır. Bu Rus entelektüeller bir yandan Alman felsefesinin özellikle Schelling'in düşüncelerini Rusya'da halka yayılmasını sağlayarak, Hegel'ciliğin benimsenmesine varabilecek ortamı hazırlamış oldular (Walicki, 1987, 71-72). Savaşlarda bir takım muvaffakiyetler görülse de, bu fikir akımlarından etkilenen Rus asker ve entelektüellerin Rusya'daki propagandaları, I. Aleksandr Rusya'sını içerden çürütmeye başlamış, rejim değişikliğine kadar götürmüştür.

Avrupa'yı tanımış bu zabit ve münevverlerden Rusya'da iki görüş akımı etkin olmaya başlamıştır. Bunlardan biri felsefi, diğeri ise siyasî akımdır. Felsefi akımın taraftarları, Alman felsefi görüşlerini Rusya'da yayarak, Rus tarihini ona göre izah edip, Rus hayatını bu ilkeler üzerinde kurmayı öngörmüştür. Siyasî fikir akımlarının mensupları ise Avrupa'da gördükleri devlet sistemi ve sosyal kurum ve kuruluşları, Rusya'da tatbik etmeye çalışmışlardır (Kurat, 1999, 312-313).

Bu entelektüeller kurumsallaştıktan sonra, Rusya'da bir meşruti sistem kurulmasının da mücadelesini vermiş, bazıları meşruti bir monarşi kurmayı düşünürken, bazıları da federasyon esaslarına dayanan bir Cumhuriyet tesisini tasarlamıştır. Bu kurumlar devrimci nitelikte olup Çar'ı devirmeyi amaçlamışlardır. Amaçları fark edilince ise ciddi takibata takılmışlardır fakat biraz sempatizan toplayıp,

toparlandıktan sonra, devlete karşı propagandaların şiddetini artırmış ve devlet adamlarına suikastlar düzenlemişlerdir. Aynı kanaatte oldukları tek noktanın Çarlık rejiminin yıkılması olan bu edipler, daha sonraki yıllarda aralarındaki anlaşmazlıklar yüzünden farklı ideolojilere bürünerek bir biriyle mücadele etmeye başlamışlardır (Walicki, 1987, 65-72).

I. Aleksandr'ın ölümünden sonra, Konstantin Pavloviç'in tahta çıkması gerektiğini bahane eden Avrupa etkisi altında kalmış, meşrutiyet yanlısı zabıt ve siviller, I. Nikola (1825-1855) ve Çarlığa karşı Petersburg'da isyan çıkarmışlardır (Dekabristler, 1825). Bu isyan kanlı bir şekilde bastırılmış ve I. Nikola hâkimiyeti kanlı bir devrim vakasıyla başlamıştır. Bundan sonra Dekabristler, köylüleri serflikten kurtarmak için gizlice çalışmalar yürütmüşlerdir (Kurat, 1999, 318-322).

Rusya içinde bir takım ideolojik vb. karışıklıklar olsa da I. Nikola dönemi (1825-1855), aslında artık Avrupa devletlerinin Rusya'nın gücünden ciddi endişe duyduğu, Çarlığın, 'Avrupa'nın Jandarması' mahiyetine dayanmış olduğu bir dönemdir. Ayrıca felsefi anlamda ciddi şekilde etkilenmesine rağmen, Rusya'da Avrupa'ya karşı nefretin daha da yükseldiği ve dış politikada Ortodoksluk unsuruna Panslavizmin de eklendiği dönemdir (Cafersoy, 2002, 59).

IV. Ortodoksluğun ve Slavofilizmin Rus Düşünce Tarihindeki Yeri

Rus halkının Hıristiyanlaşması, Hıristiyan Bizans İmparatorluğu'na komşu olmasından dolayı, kültürel ve politik etkileşiminden kaynaklanmıştır. 954'te Kiev prensesi Olga vaftiz edilmiş, sonrasında ise 988'de Kiev Rus Knezi Vladimir resmî olarak Hıristiyanlığı kabul etmiştir. Ardından, Kiev halkının toplu şekilde vaftiz edilmesi ve diğer Rus şehirlerine Hıristiyanlığın teşvik edilmesiyle Hıristiyanlık, Rusya'nın politik ve kültürel kimliğini belirleyen unsurların en önemlisi haline gelmiştir (Macit, 2011, 106).

Osmanlı'nın İstanbul'u fethinden (1453) sonra III. İvan'ın (1462-1505) son Bizans imparatorunun kızı Sofya ile evlenmesiyle, Ruslar Ortodoksluğun merkezini ve misyonunu İstanbul'dan Moskova'ya götürmüşlerdir. Bundan sonra Moskova, Ortodoks Kilisesi'nin temsilcisi olmuştur ki Ruslar, Moskova'yı 'III. Roma' olarak nitelmişlerdir. Kiliseler, Rusya'nın bu misyonu üstlenmesini kutsamış ve Rus halkının "Tanrının Kutsal Halkı" olduğunu ilan etmişlerdir. Böylece, XVI. yy'ın sonlarından itibaren Ortodoksluğun jeopolitiği, Rusya'nın jeopolitiği haline gelmiştir (Macit, 2011, 107-108).

XVIII. yy'ın ortalarında bütün Avrupa'da olduğu gibi Rusya'nın üst tabakası da Fransız dili, edebiyatı ve kültürünü öğrenmekle meşgulken, Fransız İhtilali'nden sonra, Rusların Fransızlarla teması azaldı ise de Fransız dili elit kesim arasında etkili ve kabul gören dil olarak kalmıştır. Napoleon savaşlarında ise Ruslar uzun süre Almanya'da kalınca, bu defa da Alman dili ve bilgisinden etkilenmişlerdir. Rusya'da bu dönemde özellikle Schelling ve Hegel felsefesi, Rus entelektüeller arasında büyük ilgi görmüştür ve neticede birbirine zıt iki akım ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri Slavofiller diğeri ise Batıcılar olmuştur (Kurat, 1999, 332-334). Ancak gelenekçi fikir adamları (Slavofiller), Rusların hayatının Batı'dakinden farklı olarak inanç esaslarına, sosyal birliğe ve itaat ilkelerine dayatmıştır. Onlara göre Batı'da olduğu gibi Rusya'da da sınıflar ve zümreler arasında mücadele olmamıştır ve bu yüzden Rusya'nın Batıya benzemesi olanaksızdır. Bu gelenekçilere göre yeni kurulacak devlet ve teşkilatlar, bu hakikat esaslarına göre tesis edilmelidir.

Slavofil terimi "Batıcılar" tarafından, dar görüşlü ve bir kabile gibi tipik özelliklere sahip olmakla itham ettikleri "gelenekçiler" için kullanılan terimdir. Bir diğer deyişle, bu terim Rusya'daki Batı yanlısı zihniyetin düşmanlarıyla alay etmek amacıyla kullanılmıştır. Ancak Slavofiller ise kendilerinin "ulus değiştirme" (Batıcılar gibi) kaygısı olmadığı için bu terimi bir meydan okuma davranışıyla benimsemişlerdir. Slavofilizm, eski Rusya'nın toplumsal yaşamındaki ve kültüründeki yerli ve daha çok Slav niteliği taşıyan öğelerin geliştirilmesi yolunda, kardeş Slav topluluklarla dayanışma gibi bir duygunun çok daha ötesinde olan anlayıştır (Walicki, 1987, 85). Batı sistemine tepki olarak kendini göstermiş olan Slavofilizm düşüncesi, antik Rus köylü komünü ile I. Petro'dan önceki dinî öne çıkarmaktadır. Zaman zaman bu anlayış, Rus dış politikalarında başvurulan kaynak halini almıştır (Kaya&İşyar, 2009, 28-30).

XIX. yy'ın ilk çeyreğinde ekonomik, siyasal ve toplumsal sıkıntılar Rusya'da, Batı ve modernleşme karştı düşüncelerin alevlenmesine sebep olmuştur. Çar I. Nikola döneminde güçlenmeye başlayan bu fikirlerin başında Slavofillik gelmiştir. Batı uygarlığının artık tükendiğini savunan Slavofiller Avrupa'nın kurtuluşunu, Rus toplumunun henüz bozulmamış yapısı, inanç ve düşünsel zenginliğine bağlamışlardır (Walicki, 1977, 7).

1830 ve 1840'lı yıllarda ortaya çıkmış olan Slavofiller, Rusya'nın kendi otantik geleneklerinin ve komünal sosyal örgütlerinin korunması gerektiğini savunmuşlardır (Saçak, 2016, 1009). Slavofillere göre, I. Petro'nun reformları Rusya'nın yüksek tabakasıyla avam halkı arasındaki bağlantıyı koparmış, Rus tarihinin ahenkli akışını bozmuştur. İlerlemenin yolunu Batı'da görenlerin aksine Slavofiller, Rusya'nın geleceğini

Ortodoks karakterli özgün kimliklerinde ararlarken, I. Petro öncesi Hıristiyan ve Slav ilkelerine dönüşü, aklı başında olan her Ortodoks Slavın savunması gereken yol olması gerektiğini öne sürmüşlerdir (Kaya&İşyar, 2009, 30-32).

Baticılar (Zapadniki) ise I. Petro'dan sonra Rusya'nın, Avrupa'nın kültür ve siyasi bir parçası olduğunu, dolayısıyla Avrupa'yla entegrasyonun esas hedef olması gerektiğini savunmuşlardır. Yine de Rusya, XIX. yy'a doğru tüm Slavların 'hamisi' misyonunu, dış politikasının merkezine yerleştirmiştir (Mammadov, 2014, 21-22).

V. Nihilizm'in Gelişi ve Marksizm'e Yükselişi

1863'te üniversitelere özerklik verilmiş, 1865'te çıkartılan matbuat kanunu ile bütün sansürler kaldırılmış, bununla da Rus fikri hayatının gelişimi hız kazanmıştır. Avrupa'daki fikir hareketleri Rusya'da tesirini göstermiş, darvinizm ve materyalist görüşlerin yayınlanması neticesinde Rusya'da Nihilizm ve başka fikirler yaygınlık kazanmıştır. Nihilistlere göre, Çarlık mutlakiyetini devirmenin, adil ve yeni sistem kurmanın zamanı gelmiştir. Nihilistler, Rusya'da Sosyalizmin kurulması için Avrupa'daki en sol fikirleri Rusya'ya taşımışlardır. Nihilizm akımı Rus sosyalizminin hazırlanmasına ve Marksist ideolojinin temellerinin atılmasına büyük katkı yapmıştır (Kurat, 1999, 342-343). Slavofilizm ise gittikçe mistik ve gerici bir inanç halini almıştır. Diğer taraftan da Rus toplumunun elit kısmı, toprak reformu ve diğer reformların genişletilmesi yönünde talepler sunmaya başlamış, gazete ve dergilerde bunları dile getirerek, Rusya'da yeni bir siyasal sistemin kurulmasını başlatmıştır (Mahmutova, 2014, 52).

VI. Panslavizm'in Gelişimi ve Yeniden Doğuşu

Danilevskiy 'Avrupa ve Rusya' adlı eserinde Panslavizm'in prensiplerini ortaya koymuştur (Kurat, 1999, 343-344). II. Aleksandr devrinde Panslavizm, Rus siyasi ve fikri hayatında etkili olmaya başlamıştır (Sapmaz, 2008: 87). Rusya'da XIX. yy'daki fikri gelişmeler, devletin toplum ile ilişkisine yön vermiştir. Kırım Savaşı'ndan sonra Rus milliyetçiliğinin devlet içerisinde yükselmesi, II. Aleksandr döneminde iç politikalara yansımıştır (Борисович, 2010, 207).

Bir grup Moskovalı aydın; Mihail Pogodin, Konstantin Aksakov ve İvan Kiriyeviskiy kendi anlayışlarına göre oluşturdukları, Slavofil düşüncelerin ötesine geçen Panslavizm projesini Çar I. Nikola'ya sunmuşlardır. O projede Slav halklarının Rus Çarı etrafında toplanması gerektiği ve Ortodoks inancına bağlı olunması gerektiği vurgulanmıştır. Monarşi yanlılığı ve vatansaver duygularına rağmen I. Nikola, bu projeyi pek dikkate almamıştır. Çünkü ona göre kamu teşebbüsü fikirleri saraydan çıkmalıdır. Bu projenin Avrupa'nın sınırlarının değiştirilmesine yönelik fikirleri, Avrupalılar tarafından hoş karşılanmayabilirdi (Mahmutova, 2014, 37). Bu akımın düşünsel temelleri, 1830-1840'larda Rusya'daki entelektüeller arasında yaygın olan ve Ortodoksluk, otokrasi ve Panslavizm bileşkesine dayanan Slavofilizm'in yeniden dirilmesi anlamına gelmekteydi (Cafersoy, 2002, 89).

II. Aleksandr döneminde Slavofilizm, felsefi düşünce ya da teori halinden çıkıp pratiğe dökülmüştür. Pogodin'e göre ise Rusya'nın "misyonu" diğer Slavları Batı etkisinden "özgürleştirmek" ve onlara liderlik etmek olmalıdır. Bu dönemde Panslavist düşüncenin 'yurtsever yayılmacılık' ile iç içe geçtiği görülür (Lavrin, 1961, 13).

Panslavizm ideolojisi Orta ve Güney Avrupa Slavları arasında daha güçlü bir şekilde benimsenmiş ve bu amaca yönelik adımlar da atılmıştır. 1877-1878 Çarlık Rusya ve Osmanlı Devleti arasındaki savaştan Ruslar galibiyetle çıkmış, Bulgaristan da bağımsızlığını ilan etmiştir. XIX. yy'da Panslavizm Sırbistan'da popülerlik kazanmış ve Osmanlı'dan bağımsızlığını kazanan ilk devlet olması sebebiyle kendini Slav Piedmont'u ilan etmiştir. Sırp Panslavizm yandaşları hedeflerine ulaşmayı başarmışlardır. 1918'de Slav halklarını tek devlet altında birleştirerek Yugoslavya'yı kurmuşlardır. Bulgaristan bu birliğe dâhil olmamıştır. 1991 yılında iç savaşlar sonucu Yugoslavya Federasyonunun yıkılması, Balkanlarda Panslavizm'in modasının geçtiği kanaatlerinin yüksek sesle konuşulmasını sağlamıştır (Mahmutova, 2014, 37-38).

Doğu Avrupa'nın Slav kökenli kavimleri Panslavizmi hemen kabul etmemiş, bu ideolojiyi Pan-Rusizm gibi algılamışlardır. Birkaç Slav ulus bu görüşü reddederken, Osmanlı nüfuzunun etkili olduğu bölgelerdeki bazı Slavlar (Çekler, Slovaklar, Hırvatlar ve Slovenler gibi), millî kimliklerini kaybetme korkusuyla (Osmanlı etkisi sebebiyle) Rusya'ya, kurtarıcı olan büyük Ortodoks ülke gözüyle bakmaya başlamış ve dolayısıyla bu anlayışı kabul etmişlerdir (Lavrin, 1961, 13). Rusya da, bu insanların sözcülüğünü üstlenmiştir.

Avrupalıların, Rusları onlardan biriymiş gibi görmemesi, onları Asyatik bir toplum olarak ele alması ve Doğu despotçuluğuyla itham etmesi, Panslavistlerin, Rusların Batı'ya ait olmadığını gösteren en iyi tespitidir. Rusya'nın Ortodoks mezhebine bağlı olması da oryantalist söylemlerle Rusların, "Doğu Hıristiyanlığının bir parçası" damgasıyla yargılanmasına sebep olmuştur (Erkan, 2017, 23).

Avrupa medeniyetinin pazarlıkçılığı Avrupa medeniyetinin, medeniyetlerin en yüksek hali olduğunu saymakta ve onun evrensel geçerliliğini kabul ettirmekle meşgulken, XIX. yy'ın ikinci yarısında Panslavizm'in düşünürleri, onlarınkinin bir Pancermenizm medeniyeti olduğunu öne sürmüşlerdir. Pancermenizm şiddet, ölümcül bireycilik ve kontrol edilemez maddi çıkar düşkünlüğüne karşı Panslavizm, bütün Slavların birleşmesi ve yozlaşmış Batı uygarlığına karşı yeni bir cephe kurulması fikrini savunmuştur (Tanju, 2007, 126).

XIX. yy'ın başlarından XX. yy'ın başlarına kadar Rusya İmparatorluğu, uyguladığı bu gibi politikalarla Rusları Dil, edebiyat, kültür ve din alanlarında, kendi kimliğine daha fazla bağlanmasını ve daha sıkı bir birlikteliği sağlamıştır. Fakat imparatorluğun bu misyonuna karşı ortaya çıkan tepkiler de olmuştur. (Tanrıverdi, 2017, 555).

VII. Halkçılar

Rusya'da 1870'li yıllardan itibaren, "Narodniçestvo" (halkçılık) hareketi başlamış ve XIX. yy'ın sonuna kadar devam etmiştir. Bu akımın çalışmalarında, 1870'li yılların devrimci halkçılığının, kuramsal ilkeleri formüle edilmiştir (Saçak, 2016, 1011). Narodniçestvo terimi dar ve geniş anlamda kullanılmıştır. Geniş anlamda 1840'lardan 1890'lara kadar 'halkın özgürlük hareketi' olarak tanımlanmaktadır. Daha dar anlamda ise 'halk ideolojisinin gelişmesine bağlı olarak, köylü çıkarları' olarak karşımıza çıkmaktadır (Кулешов, 1972, 259). Rusya içinde kapitalizmin yayılmasının önünde duran, yine Halkçılar olmuştur (Walicki, 2009, 344). Halkçılar, ısrarla ütopyik Rus komünal toplum (sosyalizm) fikirlerini yaymaya çalışmışlardır (Кулешов, 1972, 259-260). Bu görüşün önderlerine (Lavrov, Bakunin, Michaylovski) göre Rus sosyalizmi Avrupa'daki gibi sınıflar mücadelesinden doğmayacak ve Rusya'daki mevcut şartlara dayanacaktır. Bu fikriyatın temsilcilerine göre Rus köylüsünün her şeyi mükemmel, doğal ve yüksektir, halkın mantığı ve halkın felsefesi diğer görüşlerden üstündür. Daha sonra bu görüş, bir harekâta dönüşerek 'Halk İradesi' adını almış, terörist faaliyetlerle Çar'ı düşürmeyi amaçlamış, nitekim 1881'de bombalı bir suikast ile II. Aleksandr'ı öldürmüşlerdir (Kurat, 1999, 344-345).

VIII. Bolşevik Harekât'a (1905 Devrimi) Hizmet Eden Saikler

Rusya'da zirai krizin başlaması ile Dvoryanlar topraklarını satmış, fabrikalarda çalışan amele zümresi ise rejime olan hoşnutsuzlukları sebebiyle ayaklanmıştı. Bir taraftan Avrupa sosyalizmi Rusya'da yayılmaya başlamış, diğer taraftan da III. Aleksandr dönemi (1881-1894) Rusya'yı, 'devleti Çarlık, görüşü Ortodoks' olan bir imparatorluk haline getirmek isteyen iktidar olmuştur.

Rusya, 1880 öncesine kadar dış borç ihtiyacını Alman bankerlerden temin etmekteydi. Bu tarihten itibaren Almanya, bir takım siyasi ve ekonomik nedenlerden ötürü bu desteği kesmişti. Kıtlığın üstesinden gelmek, endüstrisini ve silahlı kuvvetlerini güçlendirmek için ödünç paraya ihtiyaç duyan Rusya ise 1888'de bu ihtiyacını bir grup Fransız bankerlerden tedarik etmişti. Fransa 1906 yılına kadar defalarca Rusya'ya dış borç vermeye devam etmişti fakat iki ülke arasında siyasi ve askeri, en önemlisi de fikri yakınlaşmalar başlamıştı (Vernadsky, 2011, 294-294). Rusya içinde bu kaos ve memnuniyetsizlik artmaktayken, Marksist düşüncenin nüfuzu güçlenmiş, liberalizmin taraftarları da çoğalmıştı.

Artık Çarlığın tek düşmanı sadece fethedilen toprakların memnun olmayan yerlileri değil, bu sefer Bolşevik fikirler ve örgütlenmeler de içeride Çarlık hegemonyasını yıkmak için harekete geçmişti. Bolşevik önderlerin büyük bir çoğunluğu sürgünde bulunuyordu fakat 1890'dan itibaren yapılan illegal çalışmalar partinin alt yapısını hazırlamıştı. Nihayet Çar'a, işçilerin taleplerini içeren mektupların verilmek istenmesi ve bu mektupların iletmesi için bir kişiyi bekleyen kalabalığa askerler tarafından açılan ateş, sadece Çarlığın çok sayıda 'kulları'nı (Köylüler ve emekçileri) öldürmemiş, işçi kitlelerin Çar'a güvenini ve Çar'dan beklenen adalet inancını da ortadan kaldırmıştı. 22 Ocak 1905 Pazar günü meydana gelen bu olay '1905 Devrimi' olarak, Bolşevik devrimin başlangıç tarihi sayılmıştır (Erkilet, 2015, 57). 17 Ekim 1905 manifestosu, millet eksenli bir takım hakların tanınmasını sağlamış, her kesimden milliyetçi çevreler milli dil ve kültürlerinin gelişmesi noktasında bir süreliğine, nispeten daha rahat bir ortam bulmuşlardır (Алексеевич, 2015, 118).

IX. Bolşevik Harekâtının Ayrılcı Milliyetçiler Üzerinde Zaferi

1897 yılında, ilk kapsamlı nüfus sayımına göre Rusya'da, 150 milyon insan yaşamaktadır. Bu nüfusun sadece %15'lik bölümü kentlerde yaşıyordu ve ülkede yarım milyon üzerinde köy vardı. Alkol bağımlılığı ve bulaşıcı hastalıklar da yaygındı ve huzursuzluğun asıl unsurlarındandı. XIX. yy'da Rusya'daki en büyük mesele ise iktidarın kendi sistemiyle bütünleştirdiği sömürücü tabaka ve diğer sınıflar arasındaki çatışmalar olmuştur. 1860'lara kadar gayri Ruslara da mülayim davranılmıştır. Ancak ekonomik sıkıntılarla birlikte etnik yapılar arasında milliyetçilikler başlamış, bu hal o yıllar itibariyle Rus milliyetçiliğini daha da alevlendirmiş, Rus milliyetçiliği ile diğer milliyetçilikler, birbirini tahrik ederek gelişmişlerdir. 1914'te I. Dünya Savaşı Rusya'da devletin olanaklarını tüketmiş ve devleti çok zayıflatmıştır. Ordu donatılamamış, beslendirilememiş ve yönetilememiştir. Bu savaşta 2 milyon sivil, 1,7 milyon asker ölmüş ve 5 milyona yakın yaralı hâsıl olmuştur. Savaşı finanse etmek için devlet halka yüklenmiş, 1916'da yenilgiler sebebiyle artık halkın ve askerinin de hükümete güveni kalmamıştır. Bu ortamda bir taraftan ayrılcı milliyetçi hareketler, diğer taraftan sosyalist hareketler güçlenmiş, bunlar rejime karşı dönem dönem birbirine yaklaşmış, rejimin yıkılmasına az kala bir birinin alternatifi ve rakibi olmuşlardır. Bolşevikler bilinçli ve örgütlü çabalarının neticesinde '1917 Ekim Devrimi'ni gerçekleştirmişlerdir. Onlar, 15 Kasım 1917'de yayınladıkları 'Rusya Halklarının Hakları Bildirgesi' ve Ocak 1918'de yayınladıkları 'Emekçi ve Sömürülen Halkların Hakları' bildirgesi ile milletlere eşitlik ve geleceklerini kendilerinin belirleme haklarını vadetmiş, böylece ayrılcı milliyetçiliğin önünü kesmişlerdir. Bu döneme kadar dünyadaki diğer imparatorluklar birer birer parçalanırken Bolşevik Partisi Rusya'nın bölünmesine engel olmuş, devletin rejimini değiştirerek, federal idare yapısını getirmiştir. Bu mücadeleler neticesinde 30 Aralık 1922'de, 15 SSC, 20 Özerk Cumhuriyet, 8 Özerk Bölge ve 10 Ulusal Bölge'den oluşan, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) kurulmuştur (Koç, 2007, 15-21).

X. Klasik Avrasyacılığın Doğuşu ve Klasik Avrasyacılık

Alman Von Humbolt tarafından literatüre sokulan "Avrasya" kavramı, Asya-Avrupa coğrafi bileşenini tanımlamaktadır. Humbolt, Avrasya fikriyatını Kutsal Roma-Germen ideali üzerine inşa etmiştir. İbn Haldun da bu temayla ilgili olarak "kavimlerin tabiatları, yaşadıkları çevreye ve iklime göre şekillenir" tezini öne sürmüştür. Rus Avrasyacı düşünürler, Avrasya'nın tanımına bu gerçekleri de eklemişlerdir. Rus Avrasyacılarının gerçekleri de mekân ve tarih üzerine kurulmuştur (Özder, 2013, 66-67, 69).

Rusya Avrasyacılığı politikalarının temelleri Rus İmparatorluğu döneminde I. Petro'ya kadar uzanan, 1917 Bolşevik Devrimi'ne muhalefet etmiş ve Avrupa'da sürgün hayatı yaşayan Rus aydınlar tarafından geliştirilen, ancak 1920'lerde sistematik bir hal alan akım olarak karşımıza çıkarmaktadır (Sönmez, 2010, 73-74). Doğu ve Batı Avrupa ülkelerine dağılan Rusyalı aydınlar, yaptıkları edebi ve akademik yayınlar, kurdukları STK'lar ile Rusya'nın geleceğine yönelik birçok fikir tartışmaları yapmış ve bu fikirleri çok sayıda yayın organlarıyla yaygınlaştırmışlardır. Avrasyacı düşünce, Avrasya olarak işaret edilen mekânın kendine özgü tarih, coğrafya, etno-kültürel, dilsel ve felsefi görüş ve verileriyle bir dünya, bir medeniyet olduğunu varsaymaktadır. Rusyalı Avrasyacı düşünürler, Rusya'nın Batı'dan farklı bir tarihi geçmişe sahip olduğu için, ileride de Batı'nın gelişme tarzından farklı olan bir süreç izleyeceğini ve farklı bir süreç izlemesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir (İmanov, 2008, 31-32, 44-46).

1920-1927 yılları arasında Sovyetler Birliği'nde düşünceleri yankılanan, sonrasında ise etkisizleştirilen Avrasyacı fikriyatın, Batı karşıtlığı düşüncesi zayıflamıştır ki bu aydınlar ideolojilerini çökmüş imparatorluğun yerine, yeni, çok uluslu demokratik Rusya'nın gelişme konsepti olarak ileri sürmüşlerdi (Musaoğlu, 2008, 62).

Rusyalı Klasik Avrasyacılar göre Avrasya'da oluşmuş olan uygarlık, halkların etkileşim içinde yüzyıllarca yaşamış olmanın bir sonucudur. Bu uygarlık zaman içinde, Avrupa ve Asya'dan gelen sosyal, siyasal ve kültürel güçler tarafından şekillendirilmiş ve Avrasya veya Rusya-Avrasyası olarak zuhretmiştir. Savitskiy'e göre de Avrasya, "kendi içinde ayrı bir dünya"dır (*Mir v sebe*). O'na göre Avrasya kendi kendine yetmesi, özerk ve başkasına ihtiyacı olmaması için gerekli maddi, manevi her türlü kaynağa sahiptir (Bassin, 2011, 122, 128-129).

Rusyalı Avrasyacı düşünürler göre Avrasya'nın ortaya çıkmasını belirleyen, orman ve step landsaftının uyumudur. Bu landsaftlarda ikamet eden halklar sürekli temas ve etkileşim içinde olarak, karşılıklı ticaret yapmış, topraklarını ortak olarak savunmuş ve düzenlemişlerdir (Орлова, 1997, 463-434).

Rusyalı Klasik Avrasyacılar için Batı, Avrupa demektir ve özellikle Batı Avrupa, burada bulunan Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya ve Avusturya-Macaristan gibi öncü imparatorluklar demektir. Batı Avrupa uygarlığı ile Rusya Avrasyası arasındaki uzlaşmaz zıtlık, ilk Avrasyacılık manifestosu olan Nikolai

Trubetskoy'un "Avrupa ve İnsanlık" eserinde etkili bir şekilde ortaya konmuştur. Rusyalı Avrasyacı düşünürlere göre tarih boyunca Batı, Avrasya'nın milli zenginliğini ve jeopolitik birliğini yok etmeye çalışmıştır. Avrasya'yı Batı ile farklılıkları ve ona karşı olan üstünlükleri açısından tanımlamakta olan Avrasyacılar, temel farklılıkları ahlak ve medeniyet ilkeleri üzerine oturtmuşlardır. İfadelerde Avrupa'nın bireyseliği, materyalist düşüncesi ve sömürgeci zorbalığına karşı Rusya'nın tinselliği, hoşgörüsü ve sosyal bütünlüğü gösterilmiştir (Bassin, 2011, 122-123, 126-127).

Avrasyacı fikriyat, Avrupa modeli dışında ve karşısında, jeopolitika kavramlarıyla örülmüş yeni bir model tanımlaması yapmaktadır (Musaoğlu, 2008: 61). Klasik Avrasyacılığın ilk hedefi, Rus kimliğini tanımlamak ve Rusya'nın Avrupalılaştırma/Batılılaştırma sürecine alternatif yaratılarak Batı'nın etkisini azaltmaktır. Avrupa medeniyetinin diğer medeniyetlere üstünlüğü olmadığını savunan Rusyalı Klasik Avrasyacılar, Rusya'nın kendi başına bir medeniyet olduğunu ve Batı'ya karşı duruşuyla diğer milletlere de örnek olması gerektiğini dile getirmişlerdir (Tolz, 1998, 272).

Avrasyacı tarih tasavvurunda Moğol istilası da ele alınmış, Moğol İmparatorluğunun mali, siyasi, iktisadi ve askeri yapısını Rusya'nın devralmasından bahsedilmiş, Rusya'nın 'yakın çevresi'ne, özellikle Doğu yarımküresine önemli atıflarda bulunulmuştur (İmanov, 2008, 33-34, 43-44). Rusyalı Klasik Avrasyacıların tariflerine göre Avrasya'nın sınırları Sovyetler Birliği'nin siyasi alanının dışına taşmakta ve yerkürenin Batı'nın hegemonyasına karşı savaşan insanlarını ve bölgelerini kapsamaktadır (Bassin, 2011, 124-125). Avrasya kıtası, bir anlamda dinler, kavimler ve uluslar topluluğundan meydana gelen bir mozaiktir (Çeçen, 2007, 416). Aidiyet tanımlamasında etnik, ulusal ve dinsel kriterleri dışlayan Bolşevik modelden farklı olarak, Rusyalı Avrasyacılar, yan yana getirilmiş etnikler ve farklı dinlerin birlikteliğinden hareketle, bir kıta fikri tasarlamışlardır. Savitskiy "Doğu'ya Dönüş (1921)" adlı kitabında şöyle demektedir: "Asya'da Ortodoksun kabile adamı ya da parya ile organik kardeşliğinde Rusya, gerçekten, Ortodoks-Müslüman, Ortodoks-Budist bir ülke olarak ortaya çıkmaktadır" (Савицкий, 1997, 136).

XI. SONUÇ

Rusya, yüzyıllar boyu büyük güç olma ve onu koruma uğruna verdiği savaşlar kadar, entelektüellerince Rus kimliğinin ne olduğu, en iyi toplum inşası ve yönetimiyle ilgili teoriler de üretmiştir. Bu bağlamda Rusya, ağırlıklı olarak Avrupa'da zuhur eden siyasi-fikri akımlardan istifade etmiştir. Rus gerçekleriyle uzlaşmayan bu fikir akımları, zaman zaman Rus sosyal-siyasal hayatını ciddi şekilde tehlikeye atmış olsada, Rus düşünce tarihinin inşasında önemli rol üstlenmiş, Rus düşünce tarihi yine Batılı düsturlara göre inşa edilmiştir. Reformlarla getirilen ve benimsenen bu fikriyatların ya da doktrinlerin çoğu otoritenin gücüne hizmet etmiş, otokrasiyle uzlaştırılmıştır. En nihayetinde ise olumlu ve olumsuz yönleriyle bu akımlardan en çok etkilenen, Rusya halkları olmuştur.

XVII. yy'ın sonundan itibaren, Rusya'nın devlet politikası Batı'yı (özellikle Fransa'yı), önce Batı'nın teknolojisini, sonra ise siyasi düşüncesini incelemek olmuştur. I. Petero'nun reformlarından önce, Rus Ortodoks Kilisesi ile laik rejim arasında bir denge olmuştur ve O'nun reformları bu dengeyi bozmuştur. Aydınlanma fikirlerinin Rusya'da yayılması, Rus toplumunda Batı Avrupa kültürünü savunan çok sayıda elit insanın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu dönemler Rusya'nın Batı düşüncesine esir olduğu dönemlerdir. 1812 Büyük Vatanseverlik Savaşı ise Rusların bu gidişatının değişimi açısından bir dönüm noktası olmuştur. Bu savaş sonrasında Batılılaştırma dalgası ters tarafa doğru hareketlenmiştir. 'Yoğlaşmış aydınlanma felsefesinden etkilenen Rus ulusu, Batı ulusundan tamamen farklıdır' anlayışı Ruslarda ve Rus entelektüellerinde hâkim anlayış olmaya başlamıştır. Aydınlanma çağının muhalif aydın inananları ve onların devamcıları halka, zorba, muhafazakar ve mistisist rejime, alternatif düsturlar önerirken, Çar yanlısı entelijansiya ise Çar'ın diktatörlüğünü destekleyen aynı rejimin başka versiyonunu sunmuşlardır. Rejimin bir şekilde devamlılığını isteyenlere göre Otokrasi, Rus politik istikrarını sağlamanın temelidir. Politika ifadesinin aksine, Ortodoks kavramı altındaki monarşi, farklı sınıfların meselelerini çözebilir ve iyileştirebilir. 'Yani yaparsa yine monarşi yapar'. Onlara göre Rusya'nın bekası için Ortodoksluk, Otokrasi, popülizm kavramları arasında, ilk ikisi daha önemlidir. Rus Devleti'nin ahlaki temelleri; 'kilisenin sevgisi, imparatorun sadakati ve halkın doğal nitelikleri' faktörleri üzerine inşa edilmiştir ve bu dağıtılmamalıdır. Onlar, Ortodoks Kilisesi'nin varlığı, Rusya'nın Batı üzerindeki manevi üstünlüğü için önemli bir koşul olarak görüyor ve teoride Ortodoksluğun daha da geliştirilmesi halkın Ortodoks Kilisesi'ne olan bağlılığı ve Çar'a olan sadakati açısından elzemdir. Rusya'nın sahip olduğu tarih, coğrafya ve ahlak, Batı ile farkın köküdür. Batı'nın elinde olan her şey savaşların neticesindedir. Rusya'nın oluşumu ve gidişatı ise savaşla değil, tamamen teklif ve davet üzerinedir. Rus otokrasisi de Rusya'ya özgüdür ve devasa alanının ve dağınık nüfusunun kontrolünde gerekli bir araçtır.

Rus entelijansiyasının portresine gelince; bu fikri-siyasi hareketler neticesinde ezici çoğunluğu köylü olan Rus halkının siyasete olan ilgisi artmıştır. Bir diğer deyişle bu fikri hareketler köylere nüfuz etmeye başlamıştır. Böylece halkın içinden gelen entelektüellere ve 'entelijansiya' kavramının kendisine, Rus kaynaklarında XIX.yy'ın ikinci yarısında rastlanmaktadır. Fakat bu kavram o dönemde hem herhangi bir sosyal gurubu ve hem de bir ruh halini içermiştir. Aynı zamanda mevcut siyasi ve sosyal sisteme karşı olanları da ifade etmiştir. Şunun da altını çizmek gerekir ki genç entelijanların bir kısmı, Ortodoks rahiplerin çocukları veya dini mezheplerle ilişkili kişiler olmuştur. Yukarıda da vurgulandığı gibi esas amaç Rus milleti merkezinde bir Rus ulusal kimliği ve bu kimliğe olan sadakati inşa etmektir. Rusya'nın Dünyada kaderi, sosyal ve politik sisteminin avantajları veya dezavantajları, ilerleme, sosyal uyum ve sosyal adalet gibi konularla ilgili arayışlar peşinde olan Rus fikir adamları, Rusları 'evrensel insanlığa' ulaştırmanın savaşını vermişlerdir. İdeolojisi ne olursa olsun Rus entelijansiyası, genellikle Hıristiyan (Ortodoks) kültürünün ahlaka çok yakın olduğunu savunmuş, Slavlığı bireyin üstünde tutarak, eşit paylaşımcı ahlaka işaret etmişlerdir. Rus fikir adamlarının inanç sembolü, Rusların mutlak iyiliği olmuştur. Rusya'da fikri-siyasi düşünce akımlarının her birinin temsilcileri, ideolojik görüşleri birbirlerine zıt ya da benzer olsa da aynı sorulara cevap aramanın peşinde olmuşlardır. Bu akımlar kendi aralarında çatışmalar da onların ortak yönleri ve deertleri vardır: 'Ruslar'. Onlar, Rusya'nın dünyadaki kaderi ve bekası ile ilgili konuları irdeleyerek bir yön bulmanın ve Rusya'yı bu istikamette yönetmenin peşinde olmuşlardır.

Şunun da altını çizmek gerekir ki Rusya tarihinde Rus entelektüeller hayattayken, hemen hemen hiçbir zaman Rusya tarafından değer görmemişlerdir. Rus Klasik Avrasyacılığının kurucusu olanlar, N. S. Trubetskoy, P. N. Savitski, N. N. Alekseyev, G. V. Vernadski, L. P. Karsavin ve Y. Bromberg de onların arasında olanlardır. Rusya'da zuhur eden bütün rejimler, vatan sevgisinin propagandasını yapmış fakat aynı zamanda vatani seven entelektüellerinin hak ettiği saygıyı göstermemiştir. Rus fikri-siyasi hayatı Rusya entelektüelleri ve herkes tarafından bilinen bu 'sır' ya da 'paradoks'a rağmen, terakki etmiştir.

KAYNAKÇA

- Asal, Uğur Y. (2012). *Rusya'nın Baltık ülkeleri Politikasının Değişimi*. Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul.
- Ataklı, Fatma S. (2016). XIX. Yüzyıl Rus Edebiyatında Eleştiri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/9 s. 999-1014.
- Bassin, Mark (2011). 'Klasik' ve 'Yeni' Avrasyacılık: Geçmişten Gelen Devamlılık. *Çev. Özgür Tüfekçi. Bilge Strateji*, 2/4, s. 117-135.
- Buganov, V. İ. & P. N. Ziryanov & A. N. Sahanov (2010). *İstoriya Rosii. Konets XVII-XIX vek. 10 klass [Tekst]: uchebnik dlya obsheobrazovatelnykh uchrejdennykh profilnykh uroven. Moskva: Prosvesheniye.*
- Cafersoy, Nazim (2002). Rus Jeopolitik düşüncesinde Misyon Arayışları." *Avrasya Dosyası Jeopolitik özel*, 8/4, s. 51-101.
- Çeçen, Anıl (2007). *Türkiye'nin B Planı, Merkezi Devletler Topluluğu-MEBED*. Ankara: Fark Yayınları.
- Dualı, Şir M. (2013). Rus Ortodoks Kilisesi'nin Siyasi Tarihi. *Milel ve Nihal Dergisi*, 10/2, s. 63-94.
- Erkan, Ümmet (2017). 19. Yüzyıl Rus Edebiyatında Modernleşme Eleştirisi. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2/1, s. 21-46.
- Erkilet, Alev (2015). *Ele Geçirilemeyen Toprak Kuzey Kafkasya*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- İmanov, Vügar (2008). *Avrasyacılık, Rusya'nın Kimlik Arayışı*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Kaya, Sezgin & İşyar, Ömer Göksel (2009). Rus Yayılmacılığı ve Slavofil Düşüncenin Tarihsel Gelişimi. *OAKA*, 4/8, s. 25-49.
- Kior, Viktor Borisovich (2010). Gosudarstvennaya Natsionalnaya Politika v İmperskoy Rossii. *Vestnika RGGU* 4/47, s. 204-218.
- Koç, Yıldırım (2007). Rus Devrimi ve Vatan Savunması. *Teori Dergisi*, 206, s. 15-21.
- Kulyeshov, V. İ. (1972). *İstoriya Russkoy Kritiki XVIII – XIX Vekov*. Moskva: Prosvesheniye.
- Kurat, Akdes Nimet (1999). *Rusya Tarihi: Başlangıçtan 1917'ye kadar*. Ankara: TTK.
- Lavrın, Janko (1961). Vladimir Soloviev and Slavophilism. *Russian Review*, 20/1, s. 11-18.
- Macit, Nadim (2011). *İmparatorluk Politikalarında Teo-Stratejiler ve Türkiye*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Mahmutova, Mariya (2014). II. Aleksandr: Kurtarıcı Çar. *Gündem Rusya*, 14, s. 52-56.
- Mammadov, Halit (2014). *Rus dış politikasında stratejik- zihinsel süreklilik ve Putin'in dış politika doktrini*. Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi.
- Musaoglu, Nezih (2008). Avrasyacılığın Rus ve Türk(Kazak) Versiyonları İle Türkiye'de Avrasyacılığın Jeopolitik Ortak Paydası: Türk Dünyası. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10/1, s. 59-86.
- Nazarbayev, N. A. (1997). *Evrazeyskiy Soyuz: İdei, Praktika, Perspektivi 1994-1997*. Moskova: Fond sodeystviya razvitiyu sotsialnykh i politicheskikh nauk.
- Nikitin, Dimitriy A. (2015). Natsionalny Faktor Transformatsii Pliticheskogo Rejima v Rossii: İstoriicheskiy Opt i Sovremennost. *İstoriicheskiy, Filosofskiye, Politicheskkiye i Yuridicheskkiye Nauki, Kulturologiya i İskustvoovedenie*, 7-2/57, s. 117-120.
- Ortaylı, İlber (28.06.2009). Büyük Katerinaya da Dediler 'Taçlı Fahişe' de. *Milliyet*. Erişim: 02.01.2013. <http://www.milliyet.com.tr/buyuk-katerina-dad-dediler---tacli-fahise--de/ilber-ortayli/pazar/yazardetay/28.06.2009/1111422/default.htm>
- Özder, Âdem (2013). Avrasya Kavramı ve Önemi. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, II/2, s. 65-88.
- Sapmaz, Ahmet (2008). *Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Savitskiy, P. N. (1997). *Kontinent Evraziya*. Moskova: Agraf.
- Sönmez, Sait (2010). Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetimi'nin Doğu Batı Politikaları'nın Analizi. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 6, s. 73-76.
- Şener, L. (2013). Büyük Petro Dönemi Rusya'da Çeviri Faaliyetleri. *Tarih Okulu Dergisi*, 6/XV, s. 570-576.
- Tanju, İzzet (2007). *Batı Karşısında Milli Düşünce*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tanrıverdi, Mustafa (2017). Kafkasya'da Ruslaştırma Siyaseti (XIX. Yüzyıl ve XX. Yüzyıl Başları). *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, s. 538-557.
- Tolz, Vera (1998). Conflicting "Homeland Myths" and Nation-State Building in Postcommunist Russia. *Slavic Review*, 57/2, s. 267-294.
- Vernadsky, G. (2011). *Rusya Tarihi*. Çev: Doğukan Mızrak ve Egemen Ç. Mızrak. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Walicki, Andrzej (1987). *Rus Düşünce Tarihi 1760-1900 Aydınlanmadan Marksizme*. Çev: A. Şenel. Ankara: V Yayınları.
- Walicki, Andrzej (1977). Russian Social Thought: An Introduction to the Intellectual History of Nineteenth Century Russia. *Russian Review*, 36/1, s. 1-45.
- Walicki, Andrzej (2009). *Rus Düşünce - Tarihi Aydınlanma'dan Marksizme*. Çev: A. Şenel. İstanbul: İletişim Yayınları.